

İŞÇİ SINIFININ GELİR DÜZEYİNDEKİ GELİŞME VE EKONOMİK DURUM

27 Mayıs 2022

Yıldırım Koç

Türkiye’de özel sektörde çalışan işçilerin ücretlerindeki gelişmeyi gösteren güvenilir veri yoktur. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından her yıl yayımlanan raporlarda geçmişte bu konuda veri yer alırken, artık bu konuda veri yoktur. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu da 1970’li yılların başlarından itibaren her yıl yapmakta olduğu ücret araştırmasına 2015 yılında son vermiştir.

Kamu sektörü işçilerinin ücretleri ve memur aylıklarına ilişkin tek kaynak, Strateji ve Bütçe Başkanlığı’nın yıllık raporlarıdır. Asgari ücret verilerine ise kolaylıkla erişilebilmektedir.

Bu verilere göre, kamu işçilerinin eline geçen net gerçek ücret düzeyi 2003 yılında 100 kabul edilirse, bu endeks 2012 yılında 100,2 idi; 2019 yılında 113,3 oldu; 2020 yılında 110,8’e ve 2021 yılında 95,0’e geriledi.

Memurların eline geçen net gerçek aylık düzeyi 2003 yılında 100 kabul edilirse, bu endeks 2012 yılında 146,6 oldu ve daha sonraki yıllarda artarak 2019 yılında 158,6’ya çıktı. 2021 yılında 155,4 oldu.

Net gerçek asgari ücret endeksi ise 2003 yılında 100 kabul edilirse, 2012 yılında 151,4 idi; 2016 yılında 232,4’e yükseldi. 2021 yılında ise 257,5 oldu.

Brüt ücretlerin gerçek ücretlere dönüştürülmesinde kullanılan deflatör, TÜİK’in tüketici fiyatları endeksidir (TÜFE). TÜFE’nin güvenilirliği tartışmalıdır. Ayrıca, ortalama kamu işçisi ücretinin ve memur aylığının nasıl hesaplandığı da açıklanmamaktadır.

Bu veriler dikkate alındığında, 2021 yılı sonuna kadar işçi sınıfının çeşitli kesimlerinin ciddi bir mutlak yoksullaşma yaşamadığı sonucuna varılabilir. Nitekim, bu dönemde eylemlerin sınırlılığı da bu durumun bir sonucudur.

Ancak bu durum 2021 yılının son aylarında hızla değişmeye başladı.

TÜİK’in TÜFE verilerine göre, 2003-2021 döneminde Aralık sonu itibariyle yıllık enflasyon oranları çok düşük düzeydeydi. Örneğin, 2009 yılında yüzde 6,53 ve 2010 yılında yüzde 6,40 oranında yıllık enflasyon yaşanmıştı. Bu oran 2012 yılında yüzde 6,16 olmuştu. 2018 yılındaki yüzde 20,30’luk enflasyon dikkate alınmazsa, 2021 yılına kadar enflasyonun büyük ölçüde kontrol altında geliştiği söylenebilir.

Ancak 2021 yılının sonlarında bu tablo değişti.

2021 yılı Aralık ayı sonu itibariyle yıllık enflasyon oranı yüzde 36,08 oldu. 2022 yılı Nisan ayı sonu itibariyle yıllık enflasyon oranı da yüzde 69,97 olarak gerçekleşti.

Aylık enflasyon oranı 2022 yılı Ocak ayında yüzde 11,10 oldu; Nisan ayında da yüzde 7,25 olarak gerçekleşti.

TÜİK’in yayınladığı diğer bir veri, yurtiçi üretici fiyatlarına ilişkindir.

Yurtiçi Üretici Fiyat İndeksi 2021 yılına kadar düşük düzeylerdeydi. Örneğin, 2012 yılı Aralık sonu itibariyle yıllık artış yalnızca yüzde 2,45 oranında gerçekleşti. Bu oran 2015 yılında da yüzde 5,71 idi. Ancak 2021 yılı Aralık sonu itibariyle yıllık artış oranı yüzde 79,89 oldu. 2022 yılı Nisan ayı sonunda yıllık artış ise yüzde 121,82’dir.

Diğer taraftan, ENAGrup tarafından hazırlanan veriler tümüyle farklı ve büyük ölçüde gerçekçi bir tablo sunmaktadır. Bu verilere göre, 2022 yılı Nisan ayı sonu itibariyle yıllık tüketici fiyatları yüzde 156,86 oranında arttı.

Bu veriler, Türkiye’de tüm emekçi sınıf ve tabakaların ve özellikle de işçi sınıfının geniş kesimlerinin ve gelirleri TÜİK tarafından yayımlanan TÜFE’ye bağlı olarak artırılan emekli-dul-yetimlerin hızlı bir biçimde yoksullaşmakta olduğunu göstermektedir. Yurtiçi üretici fiyatları endeksi ile tüketici fiyatları endeksi arasındaki büyük fark, önümüzdeki aylarda enflasyon oranının yüksek düzeyde seyredeceğini göstermektedir. Ayrıca, döviz kurundaki değişiklikler de enflasyonu körüklemektedir. Özellikle elektrik, doğal gaz, benzin ve motorin fiyatlarındaki yüksek oranlı artışlar, önümüzdeki aylarda devam edecek ve tüm emekçi sınıf ve tabakaları aynı anda ciddi biçimde bir yoksullaşmaya itecektir.

Toplu iş sözleşmelerinin büyük bölümünde ücret artış oranları, TÜİK'in TÜFE'si ile bağlantılıdır. Bu veriye duyulan güvenin ciddi biçimde aşınmış olması, toplu iş sözleşmesi kapsamındaki işçilerin gerçek gelirlerinde de bir azalmayı gündeme getirmektedir.

GENEL EKONOMİK DURUM NASIL

Tüm emekçi sınıf ve tabakaların ve özellikle de işçi sınıfının gerçek gelirlerinde 2022 yılı başlarından itibaren yaşanan hızlı düşüş (mutlak yoksullaşma), zayıflayan bir siyasal iktidar algısıyla bütünleştiğinde, kendiliğinden işçi eylemlerini gündeme getirecektir.

Sorulması gereken soru, Türkiye ekonomisinin bugünkü durumunun, bu eylemler sonucunda gerçek gelirlerin yeniden artırılmasına olanak sağlayıp sağlamadığıdır.

Türkiye ekonomisini değerlendirirken bakılması gereken bazı parametreler kısaca ele alındığında, durumun pek parlak olmadığı görülmektedir.

Devlet bütçesi (Merkezi Yönetim Bütçesi) 2022 yılı Nisan ayında 50,2 milyar lira açık verdi. Halbuki 2021 yılında bu açık 16,9 milyar liraydı. Bütçe Ocak-Nisan döneminde 2021 yılında 5,9 milyar lira FAZLA vermişken, aynı dönemde 2022 yılında 19,4 milyar lira AÇIK verdi.

Devlet bu koşullarda borçlanmaya yöneldi. Merkezi yönetimin toplam borcu 2021 yılı sonunda 2,7 trilyon lira iken, 2022 yılı Mart ayı sonunda bu rakam 3,1 trilyon liraya yükseldi. Borçlanma faizinin artmasıyla birlikte, merkezi yönetim bütçesinin giderek artan bir faiz yükü gündeme geldi.

Türkiye ekonomisinin kronikleşmiş önemli bir sorunu, dış ödemeler dengesindeki açıktır (cari açık). İktidar, 2021 sonundan itibaren açıkladığı programlarla, dış ödemeler dengesindeki açığın bir fazlaya dönüşeceği umudunu taşıyordu. Bunun tersi oldu. 2021 yılı Ocak-Mart döneminde cari açık 7,5 milyar ABD doları iken, 2022 yılı Ocak-Mart döneminde cari açık 18,1 milyar ABD doları oldu.

Türkiye'nin 441,1 milyar ABD dolarlık dış borcu ise önemini koruyor. Ancak, Türkiye'nin risk priminin yükselmesiyle birlikte, bu borcun çevrilmesinde ödenen faiz oranı tefeci faizi düzeyine yükseldi.

Dünyadaki bazı ekonomik ve politik gelişmeler de dikkate alındığında, Türkiye ekonomisinin önümüzdeki aylarda işçi sınıfı başta olmak üzere tüm emekçi sınıf ve tabakalar ve işsizler ile emekliler için ciddi sorunlar yaratmaya devam edeceği gözükmektedir. 1980-1989 döneminde işçi sınıfının geniş kesimlerinin yaşadığı mutlak yoksullaşma, 1989 Bahar Eylemleri ve ardından 1990-1992 dönemi mücadeleleriyle tersine çevrilmiş ve gerçek ücretlerde çok önemli artışlar gerçekleştirilebilmişti. Diğer bir deyişle, işçi sınıfının kitlesel mücadelesi, düzenin sınırları içinde sorunların aşılmasını sağlayabildiği için, işçi sınıfının geniş kesimlerinin farklı bir düzen arayışı çabası ve arayışı gündeme gelmemiştir.

Bu kez durum farklı gözüküyor.

Düşük oranlı enflasyona alışmış bir kitle, aniden yükselen ve bu şekilde devam edeceğe benzeyen bir enflasyon oranı karşısında henüz şaşkınlık içindedir. Ancak bu şaşkınlık kısa sürede geçecek ve yaşanmakta olan hızlı mutlak yoksullaşma, işçi sınıfını mücadeleye zorlayacak ve mevcut düzenin sınırları içinde çözüm olanaklarının bulunmaması durumunda alternatif siyasal arayışlar gündeme gelecektir.

Türkiye'de işçi sınıfının ve diğer emekçi sınıf ve tabakalarının güvenini kazanmış güçlü bir siyasal hareket yaratılabilirse, bu hareketlilik eğilimi ve gelişecek mücadele, bağımsız ve demokratik bir Türkiye ve sınıfsız ve sömürsüz bir dünya mücadelesine önemli katkılarda bulunacaktır.